

סימן ד

דאורייתא ולא איסור דרבנן כלל וכלל לא, ואינו דומה כלל לנותן את השמן דחייב, כמוצן מעלמו ואין להאריך, והכוח הזרם עלקטרי נעשה לצורך עכו"ם באין הפסק, ואין כאן שום חשש על זרם עלקטרי הנעשה ציוס השבת (וצאריך ישראל יש לדון בדבר, ודבר זה מוטל על הרבנים הגאונים החרדים לדבר ה' לעיין בדבר) וכי יעלה על הדעת שצמקום שהרוח מנשז וע"כ הנר לא ידליק יותר משעה כי צמקום הרוח האש אוכלת החלב או השמן יותר ויותר, ויצא איש אחד ויסגור הדלת והרוח יפסוק ועי"ז ידליק צ' שעות שזה יהי' עובר משום מצעיר אש, ולא עוד אלא מפורש צמג"א דצמקום הרוח שיש חשש שהרוח יכבה הנר שרי לסגור החלון או הדלת כדי שלא יכבה, ולמה לא יהי' עובר משום מצעיר, אלא סברא בעילה הוא, כמו כן בשאלתנו אי אפשר לומר שהפוחת המקרר ועי"ז נחאריך עבודת המאטאר שהפוחת יהי' לו שום יד לענין איסור עשיית עלקטרי על ידי פתיחת המקורר.

ג) ואם שרי לפתוח המקרר בשעה שאיננו עושה מלאכתו והמאטאר שובת, מתחלה לעתיק תשובה אחת שערכתי עוד לפני עשרים וחמש שנים (בשנת תשי"ז) וז"ל תשובתי שם: צאחי בקיטור נמרץ לזרר דיני "הפרדיזידער" הנקרא מקרר, מה דינו בענין לפתוח ולסגור בשבת וביו"ט.

ד) הנה בענין הצעת אור העלקטרי כבר עלו רבותינו שבגולה בהסכמה ברוב מנין וצנין דהוי איסור דאורייתא, ודלא כתשו' לבושי מרדכי (מהד"ק חאו"ח סי' מ"ז) כאשר מצוה צאח היטב כתשו' קרן לדוד (חאו"ח סי' פ') שהאריך בראיות ברורות שאור העלקטרי הצעה דאורייתא כאש דלמטה הוא (ואם אין זכרוננו כוזבת הלבושי מרדכי בעלמו חזר מדבריו הראשונים צמכדורות השניות) וכן דעת הבית יצחק (סי' ע' וצחיו"ד ח"צ סי' ל"א צמפתחות) ועיין צפני מצין (חאו"ח סי' י"ז) ועיין גם כתשו' פורת יוסף (חאו"ח סי' ה' ו' ז') שהעלה גם כן נגד רצ אחד, שאור עלקטרי הוי בכלל מצעיר אש בשבת מן החורה, ועיין בבית יצחק (חיו"ד סי' ק"כ) שכתב עוד הפעם מהעלקטרי וכל כך ברור היה אללו דאור העלקטרי הוי אור טבעי ממש שהעלה דיולא זה משום נר שבת [אכן בזה האחרונים לא הסכימו עמו אבל לא מטעמא שאיננו בכלל אור ממש אלא מטעמים אחרים שאין מקומו כאן ועיין לקמן סי' נח] וידענא שיש מן

נשאלתי לבאר איך להשתמש במקרר בשבת ויו"ט, [מאוד צריך להיות נזהר להסיר הפנס (עלקטרישער-באלב) הנדלקת בפתיחת דלת המקרר וכמו כן נכבה כשאדם סוגר הדלת].

השבתי דרך היותר טוב לסדר הכל ע"י שעון מער"ש- ואז יכול לפתחו בכל עת ובכל שעה. ואם אין לו שעון אז ישתמש בו כשהמאטאר פועל ועובר מלאכתו. ולעת צורך גדול לתינוק בוכה או לחולה יש להקל לפתוח המקרר בידו השמאלית גם כשהמאטאר שובת, וע"י קטן יותר טוב.

ה) הנה יסוד השאלה הוא, דדרך עבודת המקרר כך היא, הכלי מכשירי המקרר העובדין ע"י עלקטרי מקררין האויר שצמקער ע"י עשיית אויר קר עד נקודה ידועה לפי מעשה אומן, וכשהקרירות עלה למדה ידוע הכלי מכשירין פוסקין מעלמן עבודתו, ואחר זמן מה כשאויר חם נכנס ע"י סדקי וחורי המקרר והאויר הקר ירד למדרגה ידוע לפי מעשה האומנים הכלי מכשירין מתחילין מעלמן עבודתו עוד הפעם לקרר האויר ולהעלות הקור עד נקודה הראשונה ושובתין הכלי מכשירין מעלמן עוד הפעם, ומעטה מעלמו מוצן שאם אחד פותח המקרר, האויר חם שצצית נכנס והאויר קר שצמקער ירד למטה ומתחילין מעלמן הכלי מכשירין ע"י כוח העלקטרי לעבוד עבודתו לקרר אויר המקרר מחדש, ועתה מוצן השאלה מעלמה אם שרי לפתוח המקרר בשבת ויו"ט דעל ידי פתיחת הדלת גורם שכוח העלקטרי יתחיל לעבוד עבודתו ולהוליד זרם עלקטרי.

ו) ההיתר הפשוט בזה שיפתחו המקרר כשהמאטאר כבר עוצד, והגם שע"י מה שפותח המקרר והאויר החום נכנס המאטאר יהי' הולך ועוצד זמן ארוך יותר מאלמלא לא הי' פתחו, למשל אם לא הי' פתחו הי' המאטאר שובת אחרי עשרה מינוטין (רגעים) ועתה שפתחו ואויר חם יותר נכנס לתוכו יהי' המאטאר מוכרח לעבוד עבודתו ולהעלות מדריגת הקרירות שצריך להיות צמקער חלי שעה או יותר, עכ"ז צכה"ג שהמאטאר כבר עוצד וזרם עלקטרי הולך וצא, גם להדיעות שצאיסור עשיית זרם עלקטרי מעיקרא איכא איסור דאורייתא צאמת עכ"ז צכה"ג אין כאן איסור

תיכף בעת הפתיחה, וגם לא אח"כ אלא לזמן מה, וא"כ זה צרור שאין כאן פס"ר, ועיין בט"ז (אור"ח סי' ט"ז) שם הטור דפס"ר לשעבר לא אמרין דמאחר שצעת מעשה ה' ספק אעפ"י שנתברר שהי' פס"ר מכל מקום הוי כאינו מתכוון ופעור, ועיין בהגה' קמוח"ז מן הגרע"א (יו"ד סי' פ"ו) על הרמ"א שאוסר לחתות תחת קדירת עכו"ם משום חשש ביטול בשר בחלב, והקשה דהא הוי דבר שאינו מתכוין ואע"ג דהוי פס"ר מכל מקום שמא לא הוה בלוע מצטר בחלב והוי ספק, ותיירך דכ"ג הוי שפיר פס"ר ודלא כהט"ז הנ"ל עיי"ש וגם לקמוח"ז מן הגרע"א כאן לא הוי פס"ר דלרוב אינו מתחיל תיכף פתאום צשעת פתיחת המקרה, ואם נעשה כן לא הוי פס"ר לשעבר לשום פוסק כנ"ל. ועיין בדברי הט"ז והגה' קמוח"ז מן הגרע"א בביאור הלכה סי' ט"ז (סעי' ג' ד"ה ולכן). [בדבר שעפ"י רוב נעשה כן אם הוא פס"ר עיין בתשו' אמרי אש חיו"ד סוס"י ס"ט צשם תשו' הריב"ש ומהרש"א שבת ק"כ דרצ כן ס"ל עיי"ש].

סימן ה

המשך מסימן הקודם

(ז) **ועוד** ידוע שיטת התה"ד הוצא צמג"א (סי' ט"ז סק"ה) דצמלכת איסור דרבנן פס"ר אינו אסור, ונהי דהמג"א (שם) וכן השע"מ (פרק כ"ה מהל' שבת הלכה כ"ד) חולקים מ"מ היד מלאכי (כללי דינים אות תקכ"ד) הביא שצעיקר הדבר פליגי גדולי הפוסקים עיי"ש ואני מלאחי להמאירי (שבת ק"כ ע"ב) שצפי' ס"ל דפס"ר באיסור דרבנן מותר כהתה"ד (שם) דגרסינן בגמ' תני נר שאחורי הדלת פותח ונועל כדרכו, ואם כצתה כצתה, לייט עלה רב ומסקינן בגמ' דהטעם דהוי פס"ר ואסור (ועיין צשו"ע סי' ער"א ס"א ובמפרשים) וז"ל המאירי (שם) ושמא תאמר והרי אין צביצוי זה אלא איסור חכמים אפילו הי' מתכוין בו שהרי סוגי' זו לדעת רש"ג והוא סובר מלאכה שאל"ג פעור "וכבר כתבנו שכל פס"ר שמלאכה סופרים שמותר" ותיירנו זה חכמי הדורות שלא אמרו שלא לחייב בפס"ר באיסור דרבנן אלא בדבר שאין באותה מלאכה איסור תורה כלל, אבל צביצוי שיש בו איסור תורה לא (ועפ"י יש ליישב דברי התה"ד הנ"ל מקושיית המג"א והשע"מ הנ"ל אך אין כאן מקומו כי לא באחי בשורות אלו לפלפל רק

האחרונים שהקילו לומר דאור העלעקטרי אינו אלא הצערה דרבנן, אנו אין לנו אלא דברי רבותינו שבגולה שצכות תורתם העלו שדינו ממש כאש טבעי בעלמא ואסור מה"ת.

(ה) **אבל** האמת יורה דרכו כי אין שום שייכות לאור העלעקטרי לכאן, לכל מי שצקי קלח צמחות המכונה המקרה (פרידזידער) הזה כי כאשר חקרתי ודרשתי היטב אחריו אלא המומחים טעניקער, ובר סמכות, נודעתי לדעת כי אין כאן שום אור עלעקטרי בהמכונה המקרה הזה, אלא כוח עלעקטרי וכוח עלעקטרי צלא אור אינו אסור מה"ת אלא מדרבנן, כמו שביארתי באריכות רב במקום אחר, כי כשהמכונה עושה מלאכה לקרר האויר שצפנים אינו מתכוון שום שמץ אור לא מיניה ולא מקלטה, וכוח העלעקטרי המניע ומסבב את המכונה המקרה הוא נעשה ע"י סגולת המאגנטע ע"י חוקי הטבע, צמאמר מפלאות תמים דעים, כמו שאנו רואים צפאצריקטן הגדולים שהמכוונות העלומות יסובבו את גלגל המנוע (מאטאר) וע"י מתנועעים כל המכוונות לעשות עבודתם, וכשמכניסים התקע (השטעקער) צשקע היינו להנקצים שצכותל שט"י צאה צנגיע עם העלעקטרישע, ניולוים פורחים באויר, אבל לא בעת נדנוד המכונה, כי באותו זמן ועת כבר הכפתור נתקרב, שט"י הזדווג החומרים האלה נתכווה כוח העלעקטרישע, וא"כ אין כאן שום חשש איסור דאורייתא כלל. וגם אם אפשר וכן מסתבר כדעת המצינים שצרגע שהמאטאר מתחיל לעבוד פעולתו חרקין ניולוין, אלו הניולוין אין להם שום שייכות להמקרה, והן לא ניחא לי כלל.

(ו) **הדבר** מצויר צראשוניס ואחרונים דפסיק רישא לא הוי אלא באופן צברור כשמש דצודאי נעשה האיסור ע"י מעשיו כן כתוב הריעצ"א צשטמ"ק (כתובות ה' ע"ב ד"ה וכתב הריעצ"א ועיין תוס' צילה ל"ו צ' ד"ה אלא צשם מהר"ם מאייצרה), וכמו דאי אפשר צשום אופן שצעולם לפסוק רישא דבר חי שלא ימות, כמו כן צריך להיות האיסור מצורר ע"י פעולותיו (ועיין רש"י סוכה ל"ג ע"ב ד"ה והא מודי) ועתה נחזה אם צפתיחת הפרידזידער איכא פסיק רישא, והנה זה צרור ואינו צגדר ספק שאין כאן פס"ר, כי הנסיון מלמדנו מידי יום ציומו. כי הרבה פעמים לאין מספר פותחין המקרה ואינו מתחיל להתנדנד

הרש"א שם ותמלא דלא בהמאירי הנ"ל). ונוסף
ע"ז מומחה גדול אמר לי שגם אם פעם מתחיל
המאטאר תיכף ומיד אחר פתיחת הדלת לעבוד
עבודתו, לרוב ועוד יותר מרוב כמעט לגמרי, אינו
ע"י פתיחת הדלת של עתה, אלא אז הגיע הזמן
שיפעול כי ע"י הכנסת אויר חם א"א שיעבוד תיכף
ומיד וע"כ לריך שישה רגעים אחדים שע"י אויר
החם יתחיל לפעול.

(י) **ועוד** נראה לי עפ"י מה שחידש לן השלטי
גבורים לפי דברי ח"י הרש"א (שבת
ק"ז) צ"ח דלמה זה דומה לנועל ציתו לשמרו ונמלא
לצי שמור בתוכו עיי"ש בח"י הרש"א היעב (הוצא
בר"ן שם) ועל זה כתב בשע"ג (שם) נמלא למידין
מדברי הרש"א דעד כאן לא אמרין פס"ר אלא
היכא דאין עושה דבר היתר עמו אבל עושה פס"ר
עם דבר היתר לא מיקרי פס"ר עיי"ש, ולכאורה
דבריו תמוהים ואינם מובנים כלל דמה בין זה לכל
פס"ר כגון גורר אדם מעה כסא וספסל דג"כ עושה
דבר היתר דגורר המטה הוא היתר ועכ"ז פס"ר
אסור, אולם בתשו' משיב כהלכה (מהד"ת סי' כ')
ביאר לנו דבריו בטעמו"ד, דעד כאן לא אמרין פס"ר
אלא היכי דבגוף האיסור אין עושה דבר היתר עמו
כגון בגורר דגוף האיסור הוא החרין וצחרין גופא
אין עושה דבר היתר כלל, אבל אם בגוף האיסור
שעושה, עושה דבר היתר עמו, כמו צכאן, צסוגר
הדלת עושה הלידה ועושה עמו ההיתר שכוונתו
לשמור הצית זה מותר, ועם הדבר בשלמה צאין
מתכוון לגוף האיסור, וההיתר הוא שאינו מתכוון
להאיסור, אכן אמרין כיון דהוי פס"ר ובגוף
האיסור אינו מתכוון לדבר אחר, ע"כ הוי כמתכוון
משום דהוי פס"ר, והפס"ר עושה כמתכוון להמלאכה,
אבל אם בגוף הדבר מתכוון לדבר אחר היתר, כיון
דמתכוון היפך האיסור ג"כ צאיתו דבר, הוי
המלאכה האיסור כלל מתכוון לה אף בפס"ר,
דוגמא לדבר אף אי מלת אין לריכות כוונה מכל
מקום צהיפך כוונה הוי כלל מתכוון כלל, וכאן בגוף
האיסור מתכוון גם לדבר אחר עיי"ש דפח"ח ובספר
גן דוד (מלאכת לידה אות ב') כתב עפ"ז דבר נכון
בשיטת הרמב"ם עיי"ש וא"כ צניד"ד ממנ"פ שרי
לפתוח אם ע"י פתיחת הדלת נאמר שמחננד
המכונה והוי פס"ר אז הלא עם האיסור עושה גם
דבר היתר ליקח המאכל ומשקה שבתוך המקרה
וצכ"ג שרי לן אפילו באיסור דאורייתא כמו לידה
שעליה דן הרש"א והשלט"ג והרמב"ם לפי הגן דוד

לברר דין). ולי נראה שכן הדין מותר לפתוח ולסגור,
וכל מקום שמינו צלשון קללה, למשל לייט עלה, אינו
במקום איסור פשוט, שכל שיש בו איסור אין בו
מקום לקללה דקים ליה בדרכה מיניה, אלא אין
קללה אלא במקום שאין איסורו מצורר וההיתר בו
מלוי ומקללין אותו מלד פרנא ועזות, ושאלו למה
הוא מקלל אחר שלר"ש מותר לגמרי, ותירץ שאף לר'
שמעון ראוי לקללו שמאחר שהוא אוסר בכל שאינו
מתכוין כל שהוא "צקרוצ" לפס"ר ושהדבר מלוי
נקרא העושה פורץ גדר וראוי לקללו עכ"ל המאירי,
(ועוד האריך עיי"ש, ועיי"ש בח"י הרש"א) וא"כ
צכ"ח עלעקטרי — ולא צחור עלעקטרי — שאין
כאן איסור דאורייתא, אליצא דכו"ע גם פס"ר מותר
וא"כ למה ניחש.

(ח) **ועוד** דהוי פס"ר דלא ניחא לי' דלא ניחא לי'
כניסת האויר החום הגורם עצודת
המקורר, ולכו"ע פס"ר דלא ניחא לי' לא הוי איסור
תורה כמפורש במג"א (סי' ש"כ סקכ"א) ועיי"ש
במשנה צרורה באריכות, ובמקום אחר הארכתי
מאוד דהעיקר כנראה דעת הערוך בענין זה, אלא
שצנידון דידן שיש עעמים אחרים ג"כ להתיר אין
נפקא מינה אם במקום אחר דליכא התירים אחרים
אין ההלכה צרורה כהערוך, וצאחרונים נמלא צזה
אריכות רב, [ובדברי המאירי בפס"ר צדרצנן שרי,
מלאתי אח"כ בספר השלמה שבת מ"א ע"א ד"ה
המיחם ושבת ע"ה ע"א סוף ד"ה וליחייב, ורבינו
צעל ספר המאורות בשבת מ"א ע"א ד"ה מיחם
שפינוהו, ודף ע"ה סוף ד"ה וכי תימא, הביא דברי
רבו ודודו רבינו צעל השלמה, והמאירי הכפיל דבריו
עוד שבת כ"ע ע"ז ד"ה ויש מוסיפים, ושבת מ"א
ד"ה המיחם שפינוהו ודף ע"ה א' סוף ד"ה הלא
חלזון, כל זה העתקתי מספרי צאר משה ח"א סי'
ל"ז אות ז' ד"ה ודע].

(ט) **ועוד** דלפענ"ד כל הענין שלנו אין לו שום
שייכות צעולס למלאכה שאל"ג ופס"ר,
דהלא צשאלתינו צפתיחת המקרה, לא הוא ע"י
פתיחתו גורם נידוד המאטאר, אלא אחר שפתח
דלת המקרה וע"י מה שנכנס אויר חם המחמם את
האויר המקרה אותו אויר חם דוחק ומניע את הכלי
מכשירי המקרה וע"י מניעת כל מכשירים אלו
המאטאר מתחיל לעבוד עבודתו לקרר האויר שבתוכו
שנתחמם ע"י הכנסת האויר החם. וגרמא כי האי
גוגא שרי אליצא דכו"ע (עיין שבת ק"כ סע"ז וצחי

דכבר היתה, עכ"ז אסור להסיר משום שעי"ז מתקן הס"ת והציא ראי' לדבריו עיי"ש וא"כ ק"ו כאן שעי"ז מה שמסיר המונע, היינו הדלת, מתחיל הגלגל להחלגל, מעשה שלא היה עוד לפנינו קודם פתיחת הדלת, ולפי"ז צודאי אינו דומה לשעור אפילו להשבו"י וגם בלא"ה אין הדמיון עולה יפה ובחיתור זה אין צו ממש, אבל ההיתרים דלעיל צוררים הם לפענ"ד.

(יז) **ועוד** נראה לי דאמרינן בסנהדרין (ע"ז ע"א) אמר רבא כפתו ומת צרעב פטור, ופרש"י דצרעב שכפתו אין כאן דבר הריגה והרעב צא מאליו והולך וחזק לאחר זמן כל שעה, וכן אמרינן (התם) כפה עליו גיגית ומת פטור, והעם פרש"י שהבצלה שעל ידו מת לאחר זמן צא (ועיין שם בסוגיא בסופו דל"י זירא צמתחיל תיכף חייב גם בכפה עליו גיגית ואין כרצא קיימל"ן כאשר פסק הרמב"ם הל' רולח פ"ג ה"י) ועיין היעב (צתום' ד"ה כפה והבן) ותמלא שעינינו דומה לשני המשלים שהבצתי, ולא לכפתו צממה ולינה דחייב, ובחי' הר"ן (סנהדרין שם) צאו הדברים צביאור יותר עיי"ש (ד"ה אמר רבא) ובחי' יד רמ"ה עוד יותר באריכות, המעיין מעלמו יצין לאשורו דגם כאן אפילו כוח אויר חס הראשון אינו כחו ממש ולא עוד אלא צשאלתנו אלו לא היה נכנס אויר חס עוד ועוד לא היה צודאי המקרר נחקרר כ"כ ואויר חוס השני גורם והוי גרמא דגרמא בעלמא וזה נראה לי צרור, ועיין צמכות (ח' ריש ע"א) דכה כחו לענין רליחה פטור ופשוט, (ועיי"ש צתוד"ה מהו) וצמקום אחר הארכתו צדברי המג"א סי' רנ"צ סק"כ וסי' שכ"ח סק"ג וצדברי האב"ה ע"ז סי' שכ"ח ובחי' ח"ס שצת י"ה ע"א מה שכ' על גליון המג"א עיי"ש והבצתי כל צברי האחרונים צזה ועתה אין כאן מקום האספ' אכן יש לצרף גוף הדברים הנאמרו צמק"א ולהקל ודו"ק — וכל מי שמדמה שאלתיו להא דצ"ק (ס' ע"א) זורה ורוח מסייעתו דחייב ועיי"ש צרא"ש אינו אלא עושה אדרבה יותר יש לדמותו לרקתא דזיקא קא ממעי לה (צצ"ת כ"ז ע"א ועיי"ש צתום' ד"ה זיקא וד"ה מאי שנא וצרא"ש וצשאר ראשונים ואחרונים).

והמשיב הלכה צגוז עיי"ש ק"ו צמיד"ד דהוי איסור דרבנן, ואם נאמר הפתיחה בעלמותה אינה הגורמת, וכן הוא האמת צלי ספק כמו צביארנו דרק על ידי דחיקת האויר חוס מתחיל המקרר לפעול אז ממילא הוי גרמא דשרי צפשיטות וצכה"ג גם החולקים על הרשב"א (עיין צביאור הלכה סי' ... באריכות) יודו להחיר, ושוב עיינתי צדבר וכנראה שאין דמיוני עולה יפה כל כך דיש לחלק קצת כי גם צפתיחת הדלת עדיין לא התחיל להחיר אלא צלקיחת המאכל עכ"ז צרור שאין כאן פס"ר כדלעיל. (ועיין אריכות צשיטת הרשב"א אלו צתשו' כונת הלצ סי' י"ט וכ'). [וצשיטת הרשב"א ה"ל עיין גם צאצני נזר ח"א סי' קל"ד מש"כ לצאר].

(יא) **ועוד** יש לעיין דמאחר שהצבר צרור שרק ע"י דחיקת האויר חוס מתחיל המאטאר לפעול אז יש גם היתר אחר עפ"י מה שהעלה צתשו' שצות יעקב (ח"צ סי' ד') צנטף שעור על אוחיות מספר תורה וצשצת צעת קריה"ת פגע בצעל קורא צאוחיות אלו שאם יכול להסיר השעור כלאחר יד להכפיל הגויל של הס"ת ועיי"ז יפול השעור דשרי לעשות כן ועיין צמג"א (סי' ל"צ סק"ג וצמחל"ה"ש וצבה"ה קמוח"ז הגרע"א וצמג"א סי' ש"מ סק"ד) דלא שייך חק תוכות צמה שהסיר השעור (ועיין צפר"ח אה"ע הל' גיעין סי' קכ"ה וצגט פשוט סי' קכ"ד צסופו וצסי' קכ"ה סקל"ז) והעם פשוט דכמו צשצת ליכא כחיצה גם צחול ליכא משום חק תוכות, דצמסיר את המונע ליכא כחיצה (וצזה יש ליישב קושית המחל"ה צסי' ל"צ סק"ג דלמה הביא המג"א צסי' ש"מ צדרי הצ"ח) וא"כ גם כאן דאלו הדלת לא היה סגור היה האויר חוס יולא ונכנס צהפרידזידער תמיד אך הדלת מונע, וצפתיחת הדלת בעלמו אין כאן שום איסור אלא האיסור חל על פתיחת הדלת כי גורם התחלת הגלגל של המכונה ע"י כוח העלעקטרי, וזה נעשה ע"י דחיקת האויר חוס שלא היה יכול ליכנס כל זמן שהדלת היה סגור, ועתה כשהסיר הדלת והחוס שהי' בלא"ה נכנס, אם היה פתוח, מתחיל ע"י הפתיחה ליכנס אין צזה כלום וסצרא זו נמלא צתיו"ט (מקואות פ"ה מ"י) דלא מקרי הוי' אלא מה שמהוין ועושין, ולא מה שמונעין שהמונע היא היפך ההוייה, ואעפ"י שעי"ז שמונע נעשית דבר ע"כ עיי"ש, אכן דבר זה אין צו ממש דכבר דחה קו"ז הגרע"א (מהד"ת סי' י"א) החירו של השבו"י דנהי דע"י מה שמסיר השעור אינו כותב וכתובה ליכא

סימן ו

המשך מסימן הקודם

(ג) **ולפי"ז** היה מקום להקל בפתיחת הפרידזידער בכל אופן ובכל ענין, אך משום יקירת דשבת אינני מחיר רק צעת שהפרידזידער עובד, אולם בשעת הדחק ולעת לורך כגון ללורך חולה או ללורך ילד קטן הבוכה, שרי לפתוח על ידי קטן וציוחך כשקטן פותח לעצמו או בגדול ביד שמאלו גם כשאין הפרידזידער עושה פעולתו והמחיר לשום לורך גדול אחר לפתוח המקרר ביד שמאל אין מניחין אותו, אבל אם אפשר עובד ונכון כשאין לורך מיוחד בדבר להמתין לפתוח עד שיתחיל הפרידזידער לעשות מלאכתו דאז אין שום חשש בדבר ושרי לפתוח אפילו לכתחילה ואפילו ביד ימיו, ואם אפשר עובד מאוד שיבי' לכל אדם כלי שיען ללורך פתיחת וסגירת הפרידזידער, כדי שלא יהי מוכרח פעם בפעם לפתוח כשאין המאטאר פועל. עכ"ל בתשובתי מאז בלא עיון בשום ספר כי לא היה במחילתי כמעט שום ספר מספרי אחרוני זמנינו ולחפש אחריהם בעקד ספרים לא היה לי פנאי כלל וכלל לא, מחמת ערדות שונות שא"א להעלותן על הכתב, כי כן היה אז גורל הרבנים הבאים מחדש מיוראפ לארץ הזכב ארץ חפזון שכל איש ואיש היה ערוד עם עצמו ולא הי' לו פנאי להטפל עם דאגות חבירו [זרם לעובד יזכר אותו איש יקר הירא וחרד ר' שלמה יהודה שטיינפעלד ז"ל שכל חייתו הי' להביע ולהקל דאגות ועול כל הבאים באין יולא מן הכלל] ופעם אחד אמר לי איש אחד שאין לו פנאי אפילו להתאנח וגם זה רק לעצמו [איך האב קיין לייט אפילו א קרעכץ לו עון און דאס דארף איך אויך פאר מיר]. ואחר זמן רב (שנת תשכ"א לפ"ק) ראיתי בעקד ספרים גדול שו"ת תשובה שלמה (ח"צ סי' ו') שמחיר לפתוח המקרר גם בשעה שהמנוע נח ועי"ז יתחיל העלעקטרי לפעול קודם הזמן שהיה מחדש פעולתו אלמלא היה פותחו, ויסוד עעמו משום דהוי פס"ר דלא ניחא ליה, והוסיף דכאן העלעקטרי מתחיל לפעול נגד רצונו ויותר ניחא היה לו שלא יפעול, לכ"ע פס"ר דלא ניחא ליה מותר עי"ש שראיתו משבת (ע"ה א') בפולע חלזון ובאמת כוון לדברי המאירי (שבת כ"ט ב' ד"ה ומ"מ, ובשבת ק"ג א' האריך המאירי עוד ביותר דפס"ר דלא רק דלא ניחא ליה, אלא שקשה לו מותר לכ"ע עי"ש) וגם בתשו

מ"ע (מהד"ת חאו"ח סי' ל"ז) כ' כן להלכה ולא למעשה עד שיסכימו עמו אחד מגדולי הוראה שצ"י עי"ש, והרבה מדברי ראיתי בתשו' נהדרה מהגאון רש"י אויערבאך שליט"א צ"ס מזכרת (תשכ"ז עמוד ע"ד) שמחיר ג"כ לפתוח המקרר בכל עת ובכל שעה עי"ש.

(ד) **ומאז** ועד עתה שמעתי משמי' דהחזון איש ז"וק"ל ואח"כ מלאתי צ"ס הלל אומר (סי' ק"ס צ"ס החזון"א) וכן אמר לי חתנו של הגאון בעל חלקת יעקב (שליט"א) [ז"ל] וכן מלאתי בתשו' חלקת יעקב בגופן של דברים (ח"א סי' נ"ד) שמתחילה כן היה דעתו שאך ורק באופן זה שרי [אבל אח"כ חזר מדבריו (צח"ג סי' קט"ט) ומחיר לפתוח בשעה שהמאטאר עובד מלאכתו והעיד בגדלו שכן שמע מהגאון מהר"י שטייף ז"ל להחיר בשעה שהמאטאר עובד, וסיים שכן נהג עלמא] שישימו דבר דק לחליצה בין הדלת והמקרר שהאוויר יהי' יולא ונכנס תמיד כל השבת כולו וזה ענה מחוכמת, אבל בימים החמים מאוד כאן בארצה"צ איננו עולה יפה, וגם לא שמעתי מי שיחזיק בצ"ה זו כי כפי השמועה מזיק להמאטאר של המקרר ויתקלקל מהר, ובחפשי צספרים מלאתי בתשו' מזר הקודש (להגר"מ ראזין ז"ל ח"צ סי' י"ז) תשובה ארוכה מאוד על שאלה זו והעלה להחיר בתנאי אם יסכימו לו גדולי הדור עי"ש, — בתשו' ה"ל (חאו"ח סי' קנ"א וקפ"א) מחיר בפשיעות לפתוח בשעה שהמקרר עושה מלאכתו היינו שהמאטאר עובד עצודתו, וגם בשעה שהמאטאר שובת ונח ג"כ דעתו נוטה להקל אבל לא החליע להחיר, הגרש"ז אויערבאך שליט"א פירסם תשובה ארוכה ודעתו להחיר בפשיעות לפתוח המקרר בכל עת ובכל שעה שירצה והרבה מיסוד היתריו שווים לראיותי, ובצ"א (ח"ח סי' י"צ) מציא פסקו של הגרש"ז שליט"א הכ"ל ומסכים לדבריו והכפיל כל דבריו עוד (צח"צ סי' ל"ב), באגרות משה (ח"צ חאו"ח סי' ס"ח) מסכים להוראת הגר"א הענקין ז"ל, שלא יפתחו המקרר רק בשעה שהמאטאר עושה מלאכתו, וכן דעת הצרית עולם (המכנה והמצעיר סעיף ג') ובספרו אז נדברו (ח"צ סי' ל"י אות ב' ג') מחמיר כל כך דאפילו ע"י קטן חוסר לפתוח בשעה שאין המקרר פועל, ואפילו כשהקטן פותח גם ללורך עצמו, וזה אינני מודה לו אלא כשהקטן לריך לו שום דבר מהפרידזידער ללורכו שרי להניחו לפתוח ואם ירא לפתוח שרי למימר ליה אם

אחרי לריק קח לך, ואחר שפתח שרי גם לגדול ליקח לעצמו מה שרצה. ולא זה כלבד אלא גם אם לריק לילד קטן (בייבי) שום דבר והילד צוכה מאוד שרי לגדול לפתוח בלאחר יד ביד שמאלו אבל יותר טוב לפתחו ע"י תינוק ובידו השמאלית. גם המנח"י (ח"צ סי' ע"ז) מאריך בשאלה זו מערכה מול מערכה ומציר ששה סוגי גרמא הן במלאכת שבת, זו למעלה מזו, ומסקנתו ג"כ שאין להחיר לפתוח המקרה רק בזמן שהזרס פועל, ולא כתב דבר חדש להעתיק מה שלא נזכר עד עתה והכפיל דבריו (בח"ד סוס"י ס"ד) אולם דבר חדש מזכיר (בח"צ ה"ל) בסוף תשובתו הרמה (אות י"ט) שיש מקרה שאי אפשר לשמוע קול המיית המקרה היינו המאטאר, אבל יש להמקרה מנורת עלעקטרי מצחון, ואם המאטאר (המנוע) פועל אז מנורת עלעקטרי דולק וכשהמנוע נח ושוצת האור נכבה, מקרה כזה אסור לפתחו ולסגרו בכל אופן בין אם עוצד המאטאר עצודתו בין אם שוצת, ומקרה כזה לא ימלא צבית ישראל כלל כי בשבת יהי נכשל ח"ו ועיין עוד במנח"י (ח"ג סי' קל"ז בסופו ד"ה וע"ד העלעקטרי) בענין זה, וע"י שעון מחיר להשתמש גם במקרה זה, ולפענ"ד טוב מאוד שהחדר לדבר ה' לא יקנה לציתו מקרה כזה ובפרט יחיד צביתו, ואם בישיבות שיש להם מקרה גדול מאוד העוצד באופן זה יסדרו שעון ואחד יהי ממונה עליו.

עו) ומה שמחיר האז נדברו (שם ובחלק ג' סי' י"ט) המאכלים כשנפתח המקרה באיסור היינו כששוצת (דלפי דעתו איסור גמור הוא לפתחו בכה"ג) ולא עוד אפילו אם נדלקה הנורה, הן דברים פשוטים כבר כתבתי כן לקמן סי' ד' אות ג' מדעתא דנפשי צפשיעות.

עז) אבל מה שאוסר שם המאכלים, אם נתחבר החקק של המקרה לכותל (לשקע), מקום זרם העלעקטרי, באיסור שבת, ונתקרו המאכלים שצחון המקרה ע"י מעשה איסור שבת זה, בזה איני מודה לו ולדעתי המאכלים מותרין דהלא היה אפשר לאכול המאכלים אפילו כשאניס קר, והאמת דגם הבעל אז נדברו אינו אוסר אלא באם לא היה הזרם עלעקטרי לקר המאכלים היו המאכלים נפסדים עיי"ש אבל גם בכה"ג לפי דעתי מותר המאכלים ואין לאסור והגם שיפה השיב על דברי תשו' הר לבי בהחירו ויפה דחה דבריו עיי"ש עכ"ל למעשה לא נתחורר אלא פסקו, דהלא בשעת

מלאכת איסור היינו כשתקע התקע בשבת וחיצורם לזרם אינו נהנה ממלאכת שבת כלל דהלא אז המאכלים עוצים ויפים, רק אח"כ זמן זמנים עוצה כשכבר פסק כחו מהני מעשיו, ובכה"ג ח"א לאסור, דהלא המקרה, פוסק ועוצד פוסק ועוצד, ופעולה הב' הוי גרמא דגרמא וכה כחו ואיני יודע איך אפשר לאסור בכה"ג אפילו מקנסא וכל המקורות שמציא כבוד ידיד"ג הגאון"ל בעל אז נדברו אינם אלא כשכל הנאה באה ע"י מעשיו באיסור שבת, ועוד דאין כאן מלאכה דאורייתא דדוקא ציטול על חנור עלעקטרי או אור עלעקטרי הוי דאורייתא ממע, ובזמן שציהמ"ק היה קיים המצטל והמדליק אור עלעקטרי היו חייבים סקילה בעדים ובתורה, אבל כוח עלעקטרי כמו עצודת המקרה אינו אלא דרבנן, (כמו שביארתי לעיל באריכות), וגם אם יהצין להבעל אז נדברו שצמלכה דרבנן ג"כ קנסין, הגם שאינו מוסכם, אבל בגרמא דיודון דידן בודאי אין שום ראי' ואין יסוד נאמן להחמיר, והגם שחצבין עלי דברי ידיד"ג הגאון"ל בעל אז נדברו שליע"א כאן אי אפשר לי להסכים עמו להלכה ולמעשה, וזה נראה לי ברור ואע"ג שעשה איסור אין לאסור המאכלים. ושוב נחמתי דהבעל "אז נדברו" ס"ל דעלם עשיית העלעקטרי אסור מה"ת כשיטת החזו"א זלוק"ל עכ"ל להלכה כאן המאכלים מותרים. דהוי גרמא וגרמא דגרמא כמו שביארתי לעיל.

יז) בספר ברכה שלמה (סי' צ' וג') כ' חומרא שאינו מתקבל, דדעתו דאין לפתוח רק בזמן שהמנוע (מאטאר) פועל, ולפי שיכול לזמון מכשולים סיים דבריו "ולכן הרבה יראים וחרדים מונעים את עצמם מלהשתמש במכשיר כזה ביום השבת" ואולי הבעל ברכת שלמה דן בא"י, ובא"י שהעלעקטרי נעשה ע"י פועלים יהודים מאוד מאוד הדין מסתבר להיות אמת דאסור לפתחו אפילו בשעה שהמנוע פועל, וכן דעתי למעשה, ואח"כ ראיתי בספר החשמל (עלעקטרי) לאור ההלכה (סי' ג' פ"ה) שכתב בפירוש שאם הזרם העלעקטרי מיוצר ע"י יהודים מחללי שבת בתחנת הזרם עלעקטרי, אז אין להתיר בשום אופן פתיחת המקרה אפילו כשהמנוע (המאטאר) פועל, וסיים אולם בחו"ל שהזרם מיוצר ע"י נכרים יש להתיר את פתיחת הדלת בשעה שהמנוע פועל, ואין להתיר כשהמנוע שוצת ונח עיי"ש, וכן בחי' הגר"י (על ענינים שונים עמוד ל"ג) אוסר לפתוח המקרה אפילו בשעה

סימן ז

המשך לסימן הקודם

(יט) **נשאלתי** אם שרי להקטין או להגביר המקרר בשבת היינו לסבב הטערמאסטאט שהאוויר המקרר יהי' קר יותר או נמוך היינו חלוש יותר מהעמדת הטערמאסטאט מערב שבת.

השבתי פשוט שאיסור גמור הוא וא"צ לפנים, בין להקטין ולהחליש בזמן שהמנוע (המאטאר) שובת, ובין להעלות ולהגביר הקור בזמן שהמנוע עובד עבודתו, וכן להיפך וכ"ש הוא.

והטעם פשוט שהטערמאסטאט הוא מוקלה גמור וגם בקצוץ שיך מוקלה ומה שמסבב הטערמאסטאט הוי כמעט מוקלה וגם ע"י מה שמגביר משתמש זרם עלעקטרי יותר וזה אסור, לתמיכתו הרב מלאתי בהערות הגאון הגדול מהרש"ז אויערבאך שליט"א לס' ששכ"ה (עמוד שמ"א אות ז' ופרק ז' הערה י"ג) שכ' שמואל להחליש את פעולת הקירור באמצעות הטערמאסטאט בתנאי שיעשה זאת בזמן שהמנוע אינו פועל, ולעומת זה לא יגביר את פעולת הקירור רק בתנאי שיעשה זאת בזמן שהמנוע פועל עכ"ל, ועיינתי בגוף הספר ששכ"ה (פרק ז' הערה י"ג) אבל לא מלאתי גם שם שום ראיה לפסקו, והגם שהגאון הגדול מהרש"ז שליט"א בעל הוראה מפורסם עכ"ל לפענ"ד הוראה זו בלא ראיה ברורה אין לקבלו ואני אינני מבין איך אפשר להתיר דבר זה דהלא הטערמאסטאט הוא מוקלה גמור וגם מי התיר להגביר כה העלעקטרי בשבת צידים ע"כ לפענ"ד בודאי אין להקל כלל, הגם שהתירי בעלמי לפתוח מקרר הפועל (לעיל סי' ד"ו) וגם אם איננו עוזב אין צידי לומר איסור גמור [הגם שאינני מתיר] ופתיחת המקרר גורם להאריך עצודתו, אין זה קושיא דבודאי ע"י הגרמא בעלמא בכח כחו אין בכך כלום ואין לאסור במה שמאריך עצודתו אבל לסבב הטערמאסטאט וצידיים להאריך פעולת מקרר, זה לא התירי ולא ראיתי מי שמתיר, ואין להתיר בודאי. [שוב אח"כ רצו לידי ספרו קובץ מאמרים בענייני עלעקטרי בשבת, ובעמוד י"ט ד"ה גם נראה כ' באריכות יותר להתיר דין זה התמוה מאוד ובעמוד כ"ג ד"ה נראה דאם הוסיף עוד הסבר להוראתו זו וגם צעיהם לא מלאתי ראיה חותכת

שהמאטאר פועל, ודוחה דעת הגר"ח ציק שדן להתיר כשהמאטאר פועל עיי"ש, ואין דבריו מתחווין כלל שוב ראיתי בתשו' י"א (ח"א סי' כ"א אות כ"א-כ"ב) שדחה דברי ח"י הגר"י ודבריו ברורים, והי"א מאריך מאוד דין פס"ר דלא ניחא ליה, וצפס"ר דקשה לו, ומתנגד לו, ודין הגרמא ושוב הביא פסק משמ"י דהגרשז"א שליט"א שמתיר לפתוח בכל עת שיראה ומסכים עמו להלכה, אולם למעשה כ' מהיות עובד להחמיר ולפתחו בשעה שהוא פועל עיי"ש ובתשובתי לעיל כבר קדמתי את כולם בכל הנ"ל ובתשו' מהר"י שטייף (סי' קל"ז) דן בפתיחת המקרר (עלעקטרישע אייזקאסטען) מתחילת דבריו נראה שהי' נוטה להתיר בכל אופן אבל מאחר שחסר הסיוס אין לדעת מסקנתו, וכבר כתבתי לעיל (אות יד) שבתשו' חלקת יעקב מעיד שמע מהגר"י שטייף שאוסר לפתחו כשהמקרר שובת ואינו מתיר רק כשהמקרר פועל ועוזב עצודתו. גם בתשו' כונת הלצ (ח"א סי' י"ט) האריך מאוד בשאלה זו ודעתו להתיר כשהמאטאר פועל אבל בלא"ה איננו מסכים להתיר הגם שז"ד להקל ממנה טעמים לבסוף החליט שאין להקל.

(יח) **אתי** לידי "המסילה" (אייר תרל"ז) ושם נמלא צירור בשם הגר"א העניקין ז"ל דין פתיחת וסגירת המקרר, וצינוגוד מה שכ' לעיל בשמו, הובא באגרות משה שהגר"א העניקין ז"ל אינו מתיר לפתוח המקרר רק כשהמנוע פועל, דמפורש יולא מדבריו (שם ב"המסילה") שמתיר בכל אופן אפילו בשעה שהמאטאר שובת ונה מעבודתו עכ"ל שרי לפתוח ולסגור ואין כאן שום איסור בדבר, ומצבם דבריו כי בכוח עלעקטרי בלא אור אין איסור מצעיר, כי הזרם עלעקטרי אינו בגדר אש אלא כה הנעלם ממנו, הנילוות הניחזים בעת התחלת סיבוב המאטאר הן ללא תועלת ואין בהם קיום ובלא כוונה ואדרבה לא ניחא ליה כלל, האוויר החם הנכנס ע"י פתיחת המקרר רק גורם להמאטאר שיתחיל לפעול, וגם אינו רוצה בו, היינו בגרם זה, כי יותר ניחא היה לו שלא יתחמם האוויר בהמקרר, ופס"ר דלא ניחא ליה שאינו ניכר תיכף ומיד רק לזמן מאוחר לכו"ע לא הוי פס"ר וכו"ע מודים להערוך עיי"ש, [זה דבר שא"א לומר להלכה ולמעשה דהלא מפורש בשו"ע סי' של"ז שלא כדבריו אולם כוון הגר"א העניקין ז"ל לדברי המהר"ל במ"ס שבת (ע"ג ב') וכבר האריכו האחרונים בדברי המהר"ל אלו אם אפשר ללרף דעתו לסניף במקום שצו"ע מפורש דלא כוותי].

שאומר עליו כי הוא זה ולסמוך עליו בדבר הנוגע לשבת קודש החמור וצפרט שכל שאלה משום מוקצה לא נגע ולא פגע באופן שאין לסמוך עליו כלל צפסק הזה].

בספר שמירת שבת כהלכתה (פרק ז' אותיות ז"ח) ראיתי שמציא שיש "מקרה ספיגה" שזרס העלעקטרי פועל בלא הפסק, מקרה כזה מותר לפתחו ולסגרו בשבת ויו"ט ואין כאן מקום לשום ספק, ובמקרה עלעקטרי הפועל ע"י מנוע הדרך היותר טוב שיסדר פתיחתו ע"י שטון, ואם אין לו שטון היותר טוב לפתחו רק בזמן שהמאטאר פועל, אך גם מי שפתחו בזמן שאינו פועל יש לו על מי לסמוך, עכ"ל. וכל זה נכון להלכה וכמו שכתבתי לעיל רק דבריו האחרונים אין לקבל במהירות ואף ורק לעת אורח וכמו שביארתי לעיל (סי' ה"ו).

(כ) **אחר** שהגעתי עד כאן בלא לידי הספר "נועם" ומלאתי (בח"א עמוד רס"ג) בשם חכם אחד ביאור רחב מאוד בסדר נכון ואינו מחדש בעלמו כלום אבל מסדר יפה דברי האוסרין המחמירין והמחמירין, וגם עעמם ואף זה דוחה דברי חזירי, ואסדר תמלית שבדבריו ומה שיואל להלכה, והגם שלא מלאתי שם להלכה דבר שלא נגעתי בו עד עתה, עכ"ל הביאור נכתב צקיאות רב ואחלמן לכתוב תמלית הביאור והביאור צקיאות נמרץ.

מתחילה מבאר תהליך העכניקה של המקרה, ועפ"י מבאר יסוד השאלה, שמציא (באות ה') דברי האוסר אפי' בשעה שהמקרה פועל הוא החי' הגר"י (מזכר לעיל) ועעמו עפ"י הרא"ש (בילה כ"ב) בנותן שמן צנר חייב משום מצעיר, ומדמה את האויר החם הנכנס במקרה לנחיתת שמן צנר טו"ש, והם דברים דחויים (עיי"ש צנועם עמוד רע"א אות י"א) לפתוח בשעה שאין המקרה פועל יש אוסרין דאולי חובף בשעת פתיחת הדלת ע"י הכנסת אויר חם פתאום יתחיל זרם העלעקטרי לפעול וזה שכיח (עיי"ן מג"א סי' רס"ה סק"ח משמ"י דהתוס') ועוד מטעם המבואר צשו"ע (סי' רע"ז) צדין פתיחת הדלת צפני הנר בשבת ועיין בערוך השלחן בשם הירושלמי צנר שאחורי הדלת (בא"י יש עוד טעם לאסור מחמת יהודים מחללי שבת העובדים צתחנת כח העלעקטרי משום מעשה שבת צס' החשמל (עלעקטרי) לאור ההלכה (סי' ה').

פ"ה) כל זה מבואר (באות ה') אח"כ (באות ו') מציא ז' טעמים להחיר השימוש במקרה בשבת ויו"ט, א) דאין מכיוון כלל למטרת מצעיר או מכבה אלא לצורך המאכלים שבמקרה, וגם בלא"ה אין כאן מצעיר ומכבה גמור שרי אפי' צפס"ר (נר הקודש סי' י"ז), ב) דדעת הרשב"א דמותר לנעול הדלת לשמירת הבית הגם לצי נשמר עי"ז הוצא צר"ן (פרק האורג) הארכת צעלמי צתשובתי לעיל (אות ז'), ג) לפי דעת הערוך דפס"ר דלא ניחא ליה מותר לכתחילה (בספר ברכת שלמה סי' ב' הוראת הגאון ר' שמחה זעליג מו"ץ דברים זל"כ וכ"כ צמ"ש"ע חא"ח סי' י"ט) וצנזרה"ת צתשובתי (הר"ל אות ח) זכיתי לכוון להוראה זו מדעתא דנפשאי עיי"ש, ד) משום גרס מצעיר וגרס כיצוי (נר הקודש סי' י"ז) עוד מטעמא דפס"ר דלא ניחא ליה אפי' אם יש לו הנאה מהפס"ר כצידון דידן והציא ראי' משו"ת מהר"ח אור"ז סי' פ"ג צביאור דעת ספר התרומות בנותן שלג וצנר לתוך ה"זם ולתוך הקערה ואינו חושש עיי"ש (תשו' נר הקודש סי' י"ז), ו) דהוי כח שני, כח כמו (בחוברת פרדס שנה י"א ז' סי' ל"ו), ז) לסמוך על התכ"ד דדרבנן פס"ר מותר (המסילה חו' שצט בשם הגר"ח ציק) גם בזה כוונתי מדעת עלמי צתשובתי לעיל (אות ז'). שוב מציא לדחות היתר ה"ז מחי' הגר"י דלא קיי"ל כהתכ"ד דמלא חי' רשב"א (שבת ק"כ) דלא ס"ל כהתכ"ד אלא כהמג"א (סי' ש"ד) החולק עליו שוב מציא מתשו' י"א (ח"א סי' כ"א) שדוחה דחית החי' הגר"י ומקיים הוראת הגר"ח ציק עיי"ש, והציא ראי' מהמאירי שס"ל כהתכ"ד ומיישב קושי' הרשב"א (שבת ק"כ) באופן אחר (עיי"ש אות ז') וגם לזה כוונתי צתשובתי מדעתא דנפשאי צנזרה"ת שוב מציא (באות ח') מתשו' חלקת יעקב (ח"א סי' נ"ד) שאוסר שימוש המקרה בשבת אבל מתיר ציו"ט בכל אופן אח"כ מציא (אות ט') דברי הגר"ח ציק ותשו' ברכת שלמה (סוס"י ג') להחיר לפתוח המקרה בעת עבודתו מעטם שהפתיחה אינו עושה לא הצערה ולא כיצוי אלא גורמת להאריך עבודתו, ועי"ז מציא (באות י') מחי' הגר"י שדחה היתר זה, דהלא מאריך בעבודתו והרא"ש (בילה כ"ב) אוסר ואין מי שחולק עליו שוב מציא (באות י"א) מתשו' י"א (ח"א סי' כ"א) שהאריך לדחות דברי החי' הגר"י ומבאר דעל דברי הרא"ש התוס' במקומו (בילה כ"ב) חולקים וכצריכס כ' הסמ"ק (סי' רפ"א) והריב"א צא"ז (ח"צ סי' כ"ח) ועוד הרמב"ן והר" גרשום בכל צו (סי' כ"ח) ודברי הרמב"ן הם צשטמ"ק (בילה שס) דכולם ס"ל

סימן ט

המשך מסימן הקודם

נשאלתי מה יעשו אם שכחו להסיר הפנס (באלב) המאור שבמקרה, ודרך הפנס שנדלק בעת פתיחת דלת המקרה, ונכבה בעת סגירת הדלת וכל סעודות שבת נמצאים שם כדת מה יעשו.

השבתי יפתחו ע"י עכו"ם ולא יאמרו לו למה מבקשים ממנו ממילא לא יכוון להדליק הנר. ואם כבר אמרו לו שהנר יהי נדלק ע"י פתיחת המקרה וע"כ מבקשים ממנו לפתחו, ג"כ שרי ע"י נכרי. ויותר טוב שהנכרי יוציא התקע מהשקע בשעה שהמאטאר שובת ושוב יסיר הפנס ואם אין הגוי רוצה להמתין עד שישבות המאטאר יכול להוציאו גם כשהמאטאר פועל ושוב יסיר הפנס.

א) הטעם, דהנכרי אינו מכוון להדליק רק כדי שהישראל יכול להוציא המאכלים והגם דהוי פס"ר, המג"א מחיר פס"ר נכרי דללא מכיון (עיין סי' רע"ז סק"ז וסי' ש"ד סק"ה) ומאחר שכל סעודות שבת מונחים בהמקרה עוב לומר לו ברמז שיסלק הפנס היינו שיאמרו לו אין ראונו לבקש ממך לזא בכל פעם לפתוח ולסגור דלת המקרה כי הפנס דולקת וזה אסור לנו ראה לחקנו והגוי יצין ויסלק הפנס, או באופן אחר ירמזו לו לסלק הפנס, ועיין מג"א (סי' ש"ז סק"א) איך שרי לרמז ואיך אסור עיי"ש בלבו"ש ופרמ"ג ומחז"ה, ואם הגוי אינו מצין הרמזים, אז יש לומר לו בפירוש לסלק המאור, דכלא כל המשקאות והמאכלים מונחים בהמקרה ויש צדן לורך גדול לורך שבת והוא שעת הדחק ולורך גדול ומקום מלא, ושרי (עיין רמ"א סי' רע"ז ס"ב) ובכה"ג הכל מודים אם א"א לומר לו בדרך רמז.

ב) והיותר נכון שהנכרי יוציא התקע מהשקע היינו ממקום חיבור לזרם עלעקטרי שצכותל ואם אפשר יוציאו בשעה שהמנוע שובת, היינו המאטאר שובת ואינו עובד, אזל אם אין הנכרי רוצה להמתין יותר עוב שיוציא התקע גם בשעה שהמאטאר פועל ועובד עצודתו, ושז יסלק הפנס שכבר נכבה, ויחזור ויתקע התקע לחצרו לזרם עלעקטרי שאינו אלא איסור דרבנן, במקום מלא לורך גדול דשרי, ודרך זה הוא הישכון אור ביותר

כהתוס' ודלא כהרא"ש ועוד מטעמים אחרים דהכ"א דברי החי' הגר"י בדברים נכונים, שז מציא (מאות יב"ז) מחלוקת גדולה בדין היתר דפס"ר דלא ניחא ולצסוף קיים היתר דפס"ר דלא ניחא, אח"כ מציא מחלוקת גדולה וארוכה לכאן ולכאן בטעם היתר משום כח שני כח וגרמא (מאות יח"כו) אח"כ עושה סיכום הלכה עיי"ש, (צנועס ח"ב עמוד ע"ב) נמלאו דברי הגר"א הענקין ז"ל באריכות שנזכרו כמה פעמים בדברי לעיל, שם (צנועס ח"ב עמוד ע"ה) הוצאו דברי הצעל י"א תשובה מהודרה צקיאיות עלום, ופסק דבשעה שהמקרה עובד שרי לפתחו לכתחילה ואין כאן שום חשש, ובשעה שאינו עובד עוב להחמיר ולהמתיר אין לזנוח והחריד לדבר כי יזכר שלא לפתחו אלא בזמן שהוא עובד עצודתו וגם בכה"ג עוב להיות נזכר שלא להחזיק הדלת פתוח זמן רב, ועוד נחפרסם (צנועס שם עמוד ז"ה-קט"ז) תשובה מפורטת בדין מה נקרא מעשיו, ומה גרמא, גרמא דגרמא, כח, וכח כחו, עיי"ש, ולצסוף העלה דמאד בדין המשמש צצצת צמקרה כדרכו יש לו על מה לסמוך, ומעלמו מוצן שהפנס מוכרח להוציאו צע"ש, ועיין עוד (צנועס ח"ד עמוד ר"ד ועמוד ר"ז) ב' תשובות על ענין פתיחת המקרה, ועוד שם (ח"ד עמוד ש"ח) צענין זה.

סימן ח

כא) נשאלתי אם שרי ליקח קרח מהמקרה כי ע"י הסרת הקרח המקרה יהי מוכרח לעבוד הרבה יותר כי נתקרה יותר.

השבתי עפ"י הבנת מומחים זה טעות, ע"כ שרי להסיר הקרח בעת שהמקרה פועל ובכה"ג לית מאן דחש לה. ובזמן שאין המקרה פועל לא יפתח המקרה כדי להסיר קרח.

כל אריכות בזה שלא לורך, ועפ"י מה שנתבאר עד עתה הכל מוצן וא"ש היעב.

הודלק הפנס, כי עם המאכלים לא נעשו שום דבר מלאכה דאורייתא ודרבנן.

ד) ואם אי אפשר להביא נכרי ולבקשו לפתוח המקרה או להוציא התקע, אם שרי לפתוח המקרה ע"י קטן, כשכל סעודת שבת בתוך המקרה, הענין לע"ג, ואחר עיון הנדרש היה מקום בשעת הדחק כזה להחיר ע"י קטן שלא הגיע לחינוך בדרך כלל אחר יד היינו ציד שמאלו ואח"כ לא יסלקו הפנס מהמקרה ע"י הקטן אלא יניחו המקרה קלת פתוח באופן שהפנס יישאר דלוק והמקרה יעבוד עבודתו כל היום והמאכלים לא יפסידו ומעלמו מוזן שלא יניחו לסגור הדלת ע"י הקטן כי יכבה הפנס, אולם הדרך היותר טוב והנכון שהקטן יוציא התקע מהכותל ממקום חיבורו בשעה שהדלת סגורה ומסוגר והמקרה שובת, היינו בזמן שהמאמאר אינו פועל, וזודאי ימתינו עד זמן שהמאמאר שובת וטוב מאד שיעשו זה בזמן שהקטן לעלמו לריק לשום מאכל שצמקרה היינו שעושה הוצאת התקע לאורכו, ואם אפשר שהקטן יוציא התקע כלל אחר יד ציד שמאלו או צרגלו וכיו"צ מה טוב ונעים, ומאחר שיש לעשות ע"י קטן בדרך קל אסור לעשותו בדרך אחר וממילא אסור לעשותו כבאופן הא' שיפתח המקרה ואף ורק כבאופן הצ' ועיין היעצ צשו"ע הרב סי' שמ"ג סי' וס"ח, דצחקראי שרי ע"י תינוק, (ועיין בתשו' ה"ל סי' קנ"א וקפ"א). ובאופן הצ' להסיר התקע מהשקע אם א"א ע"י קטן שלא הגיע לחינוך יש לעשותו ע"י קטן שהגיע לחינוך כלל אחר יד צרגלו או צאלילי ידיו או עכ"פ ציד שמאלו.

ה) ואם אין קטן ואין גוי חלילה לחפוש אחר היתרים שישראל יפתחו כלל אחר יד וכיו"צ, אולם אם אין להם לאכול ואינם יכולים לילך למקום אחר לאכול וגם חששא דחולה שתרופתו במקרה או מאכלים שהחולה מוכרח לאכול וצויתר אם חולה אחד לריק לדבר מה שצמקרה והחולה נחלש כל גופו, צכה"ג אם ישראל יוציא התקע מהכותל כלל אחר יד היינו צרגלו או צאלילי ידיו בזמן שהמקרה שובת והמאמאר אינו עושה מלאכתו יש לו על מה לסמוך אצל מאוד לריק להיות מזכר שלא למחר לעשות כן אלא יראו לחפוש חיפוש אחר חיפוש אחר נכרי או קטן ואם צדום אופן אי אפשר למצוא, אז יצדקו מעשיהם אם באמת מוכרחים הם להדברים הנמלאים במקרה וא"א להיות בשבת בלעדס או איכא חששא חולה או מחלה אז יעשה

בענין זה, ומה שמאלתי בשמירת שבת כהלכתה (פרק כ"ח סעיף ל"ג) שמוחר לומר לגוי לסגור את המקרה שיש בו פנס אשר תיכבה ע"י סגירה זו, אלו דברים מרפסין איגריין למה לנו להחיר אמירה לעכו"ם צדבר שאין שום לורך בו. ואפשר שכוונתו שצב לא נהי לריק לפתוח עוד הפעם את המקרה צמשך כל השבת כי צלא"ה למה יפתח וידליק ויסגור ויכבה צכל פעם ופעם צשבת כשצריך להשתמש צהמקרה.

סימן י

המשך מסימן הקודם

נשאלתי איך הדין בכה"ג כשאין נכרי מצוי בשום אופן, אם שרי ע"י קטן. ואם גם קטן איננו מצוי בשום אופן וכל סעודתם בהמקרה והם זקנים או יש חולה, מה אפשר לעשות.

השבתי יש מקום בשעהר"ח גדול לעשות בזה דבר מה ונא לעיין בתשובה בפנים.

ג) אבל לישראל אסור לפתחו ולסגור צכל אופן שצעולם ואין שום היתר צדבר צכל וכלל לא והפותח חייב משום הצערה והסוגר עובר משום מכבה, ואפי' כלל אחר יד לא יעשה, וגם להוציא התקע מחיבורו לשקע שצכותל אסור ע"י ישראל גדול באיסור גמור, ועיין לקמן (אות ה') מה יעשה, וצספר שצכ"ה (פרק ז' אות ד') כ' ואם אין שם קטן והוא תקע שרגילים צימות החול להוציאו ולהחזירו, יכול גם הגדול להוציאו והוא שיעשה זאת באופן שונה מכפי שרגיל לעשות צימות החול, וצכל אופן לא יחזיר את התקע לתוך השקע ע"כ, הנה מה שכ' שלא יחזיר את התקע לתוך השקע צודאי כדצריי כן הוא שאיסור גמור הוא, אולם מה שהחיר לגדול צפשיטות כ"כ להוציא התקע מהשקע הוא פליאה צעיני וצודאי אל חשמת לו להקל כ"כ אלא תעשה כאשר אכתוב לקמן (אות ה'), ואם צעשות פתחו הדלת צליל שבת ופתחום ראו שהודלק הפנס כי צעשות שכוו להסירו מער"ש, אז חלילה לסגור אלא יצקשו מנכרי לסלקו, וגם ע"י קטן לא יסלקו הפנס אלא יניחו קלת פתוח באופן שלא יכבה הפנס והמקרה יפעול פעולתו כל משך הזמן והמאכלים והמשקאות לא יפסדו, והצבר פשוט ואין לריק לפנים דהמאכלים שרי לאכול גם אם צשעת פחיחת המהרר

כאשר הוראתי, ועיין בס' אז נדברו (ח"ג סי' כ"ח-כ"ט) וזודאי להחזיר התקע אסור אלא יחפשו אח"ז אחר נכרי שיחזירנו (ועיין ששכ"ה פרק ז' סי' ז' וח').

סימן י"י

קצת בדרך אחר

(והגם שכל הכתוב כאן מכוון מאוד להכתוב בס"י ו"י עכ"ז הדפסתי כי זמן ארוך הי' סי' ט' ו"י נאבד ממני וכתבתי עוד הפעם מחדש וכוונתי לגמרי לאת אשר הי' כתוב שהי' נאבד וסימן טוב אני רואה שבדיוק כוונתי ככל הכ' בס"י ט' ולחיות השניות כלחות הראשונות).

נשאלתי מה יעשו אם שכחו להסיר המנורה, המאור שבמקרה, ודרך המנורה להדליק בעת פתיחת דלת המקרה ולכבות בעת סגירת הדלת וכל סעודת שבת נמצאים שם כדת מה יעשו.

השבתי יפתחו ע"י עכו"ם ולא יאמרו לו למה מבקשים ממנו ממילא לא יכוון להדליק הנר, ואם כבר אמרו לו שהנר יהי' נדלק ע"י פתיחת המקרה וע"כ מבקשים ממנו לפתחו, ג"כ שרי ע"י נכרי.

הנכרי אינו מכוון להדליק רק כדי להוֹאֵל המאכלים והגם דהוי פס"ר המג"א מתיר פס"ר נכרי צדלא מכוון (עיין סי' רע"ז סק"ז וסי' ש"ד סק"ה) ומאחר שכל סעודות שבת מונחים בהמקרה טוב לומר לו צרמז שיסלק הפנס היינו שיאמרו לו אין ראונו לבקש ממך לבא בכל פעם לפתוח ולסגור דלת המקרה כי הפנס דולקת וזה אסור לנו ראה לתקנו והגוי יצין ויסלק הפנס או באופן אחר ירמז לו לבלק הפנס, ועיין מג"א סי' ש"ז סק"ל ל"ך שרי לרמז ול"ך אסור ועיין"ש בלבו"ש ופרמ"ג ומחל"ה, ואם הערל צמחו המעומעם אינו מצין צבוס אופן הרמזים, אז יש לומר לו צפירוש לבלק המאור, דהלא על המשקאות והמאכלים מונחים בהמקרה ויש צבן לורך גדול ללורך שבת והוא שעת הדחק ולורך גדול ומקום מלוה, ושרי (עיין רמ"א סי' רע"ז ס"צ) ובכה"ג הכל מודים אם א"א לומר לו בדרך רמז.

והיותר נכון שהנכרי יוֹאֵל התקע ממקום חיבור לזרס עלקטרי שזכותל ואס

אפשר יוֹאֵלנו צשעה שהמנוע שוצת, היינו המאטאר נת, אצל אם אין הנכרי רואה להמתין יותר עוז שיוֹאֵל התקע גם צשעה שהמאטאר פועל ועוזד עבודתו, ושז יסלק המנורה שכזר נכבה, ויחזור וייתקע התקע לחצרו לזרס עלקטרי שאינו אלא איסור דרבנן במקום מלוה ולורך גדול דשרי, ודרך זה הוא הישכון אור ציותר צענין זה. ומה שמלאתי צשמירת שבת כהלכתה (פרק כ"ח סעיף ל"ג) "שמותר לומר לגוי לסגור את המקרה שיש צו מנורה אשר תיכבה ע"י סגירה זו" אלו דברים מרפסין איגרין למה לנו להחיר אמירה לעכו"ם צדבר שאין שום לורך צו, ופלא מאוד לכתוב דבר זר כזה. (ועיין סי' ע' סוף אות צ').

אבל לישראל אסור לפתוח ולסגור צכל אופן צצעולם ואין שום היתר צדבר כלל וכלל לא והפותח חייב משום הצערה והסוגר עובר משום מכבה, ואפילו כלאחר יד לא יעשה, וגם להוֹאֵל התקע מחיצורו לזרס שזכותל אסור ע"י ישראל גדול צאיסור גמור. ועיין לקמן (אות ה') מה יעשה. ובספר ששכ"ה (פ"ז אות ז') כ' ואס אין שם קטן והוא תקע שרגילים צימות החול להוֹאֵל ולהחזירו, יכול גם הגדול להוֹאֵל והוא שיעשה זאת צאופן שונה מכפי שרגיל לעשות צימות החול, וצכל אופן לא יחזיר את התקע לחוך השקע ע"כ. הנה מה שכ' שלא יחזיר את התקע לחוך השקע צודאי אמת ופשוט כ"כ שא"צ לכתבו, אולם מה שהחיר לגדול צפשיטות כ"כ להוֹאֵל התקע מהשקע הוא פליאה צעיני צודאי אל תשמע לו להקל כ"כ אלא תעשה כאשר אכתוב לקמן (אות ה') שכתצתי ערס ראייתי דצרי הששכ"ה.

ואם צעעות פתחו דלת צליל שבת ופתאום ראו שהדלק הפנס כי צעעות שכחו להסירו מער"ש, אז הליכה לסגור אלא יצקשו מנכרי לסלקו, וגם צ"י קטן לא יסלקו המנורה אלא יעוה קלת פתוח צאופן שלא יכבה המנורה והמקרה יפעול פעולתו כל משך הזמן והמאכלים והמשקאות לא יפסדו, והצצר פשוט ואין לריך לפניס דהמאכלים שרי לאכול גם אם צשעת פתיחת המקרה הודלק המנורה כי עס המאכלים לא נעשה שום דבר מלאכה דאורייתא ודרבנן, וכמעט אין מן הצורך להעלות על הנייר צגלל פשוטתו:

ואם ח"א להציא נכרי ולצקשו לפתוח המקרה או להוֹאֵל התקע, אם שרי לפתוח

סימן יא

נשאלתי לתת מים למקרה על עקמרי בשבת ויו"ט כדי שיוקפאו ויהי קרח לצורך שבת ולהשתמש בקרח זה ליום השבת או יו"ט.

השבתי שניהם להתיר.

(א) **כבר** הארכתי בשאלה זו בספרי באר משה (ח"ג סי' כ"ה כ"ו) ומתוך ציור הלכה בדברי הפוסקים עלה צידו להתיר שניהם, וכל הרולה למלא דבר חפץ יענין שם היעצ ותמלא הכל מפורש כשמלה. אחר שנדפס ספרי הנ"ל האיר פני מזרח תש"ו כלל החכמה (סי' כ"ה) לאחי הגדול הגאון האמיתי ז"ת שליט"א אבד"ק עדת ישראל מעלצאן [וכעת אבד"ק דקהל מחזיקי הדת צעיר הצירה ווין] ויש על המדוכה לזר וללצן שאלה זו והעלה ג"כ להתיר להכניס מים למקרה צוונה שאחר שיוגדל ימים הקרה צמים כדי ללנו ולשתותו כשהוא קר, והכפיל דבריו (שם סי' כ"ו אות י') להתיר.

(ב) **ובצל** החכמה (סי' כ"ו) העלה בצקיותו וחרפותו הרב והעלום, דאסור לעשות גלידה בשבת, דהיינו להרכיב, לערב ולערב זצ"ל החומרים שהגלידה נעשית מהם (עיי"ש אות ב') אבל אם עירב וערב חומרי הגלידה זצ"ל בערב שבת, מותר להכניסו בשבת למקרה כדי להקפואו (שם מאות ח' עד אות י"ד) ואחר שחייב בגופן של ציור הדברים בדרך אומן נפלא יאירו עיניך. אולם כלל החכמה (שם סי' כ"ה אות ג') הביא מתשו' דובז מישרים (ח"א סי' י") דלפי דבריו אסור לעשות קרח ממים בשבת עיי"ש.

(ג) **הנה** בספרי צ"מ (ח"צ הנ"ל) התחלתי תשובתי שהשאלה לעצמה מחפדת לשני ענינים ולריכים לבאר חדה אם יש חשש צונה בזה, שנית איסור נולד. וציאתי באריכות דאיסור נולד אין כאן ומשום איסור צונה לא דברתי וקבלתי מכתבים הרבה וגם לללו הרבה לומדים על העלעלפאן דלמה לא ציאתי דין צונה וצקשו ממני לזר בחלק צ"מ שיודפס. ועתה אמלא את נדרי וחוצי אשלים. הנה צודאי מאותו עמס עלמו שציאתי דאין צדון שלפנינו שום חשש נולד אליבא דכו"ע אפילו לבעל ספר התרומות והעומדים

המקרה ע"י קטן כשכל סעודה שבת צתוך המקרה, הענין לע"ג, ואחר עיון הנדרש היה מקום בשעה"ח כזה להתיר ע"י קטן שלא הגיע לחינוך בדרך כלל אחר יד היינו ציד שמאלו ואח"כ לא יסלקו הפנס היינו המנורה מהמקרה ע"י הקטן אלא יניחו המקרה קלת פתוח באופן שהפנס ישאר דלוק והמקרה יעצוד עבודתו כל היום והמאכלים לא יפסידו ומעלמו מוזן שלא יניחו לסגור הדלת ע"י הקטן כי יכבה הפנס. אולם בדרך היותר טוב והנכון ומיני' לא תזוט, שהקטן יוליח התקע מהכותל, ממקום חיבורו, בשעה שהדלת סגור ומסוגר והמקרה שובת, היינו צדמן שהמאכל אינו פועל, וצודאי טוב מאוד ונחון שימחינו עד זמן שהמאכל שובת, ויעשו זה צדמן שהקטן לעלמו לריך לשום מאכל שצמקרה היינו שעושה הולאת התקע לזרכו, ואם אפשר שהקטן יוליח התקע כלל אחר יד ציד שמאלו וכיו"צ מה טוב ונעים, ומאחר שיש לעשות ע"י קטן בדרך קל אסור לעשותו בדרך אחר וממילא אסור לעשותו באופן הא' אך ורק באופן הב'. וענין היעצ צשו"ע הרב סי' שמ"ג ס"ו וס"ח, דבאקראי שרי ע"י חינוק. (וענין צתשו' ה"ל סי' קנ"א וקפ"א). ואם עושה באופן הב' שהקטן מסיר התקע מהשקע אז אם א"א ע"י קטן שלא הגיע לחינוך יש לעשותו ע"י קטן גם אם הגיע לחינוך כלל אחר יד צרגלו או באילוי ידיו או עכ"פ צידו השמאלית.

(ה) **ואם** אין קטן ואין גוי, חלילה לחפוש אחר החירים שישראל יפתחנו כלל אחר יד וכיו"צ, אולם אם אין להם לאכול ואינם יכולים לילך למקום אחר לאכול וגם יש חשש דחולי שתרופות צמקרה או מאכלים שהחולה מוכרח לאכול וציותר אם חולה אחד לריך לדבר מה שצמקרה והחולה נחלש כל גופו ונופל על משכב, צכה"ג אם ישראל יוליח התקע מהכותל כלל אחר יד היינו צרגלו או אילוי ידיו צדמן שהמקרה שובת והמאכל (המנוע) אינו עושה מלאכתו יש לו על מה לסמוך, אבל מאוד לריך להיות מזכר שלא למחר לעשות כן אלא יראו לחפש מחופש אחר חיפוש אחר נכרי או קטן ואם צשום אופן א"א למלא אז יצדקו מעשיהם אם צאמת וצדק מוכרחים הם להדברים הנמלאים צמקרה וא"א להיות בשבת צלעדס וגם איכא חששא חולי או מחלה אז יעשה כאשר הוראתי, וה' יסלח לי, וענין צס' אז נדברו (ח"ג סי' כ"ח-כ"ט), וצודאי להחזיר התקע אסור אלא יחפשו אחר נכרי עד שימלאו ושיחזירו (וענין ששכ"ה פרק ז' סי' ז' וח').

בשיטתו ליכא למימר דגם איסור זונה ליכא, דהלל המגבן גבינה חייב משום זונה (שבת ל"ה א') אע"ג שאין הוא זונה הגבינה אלא עור הקיבה שנתנו בחלב וכיוצא, וכמפורש ברמב"ם (פ"ז מהל' שבת הל"ו), אולם הטעם הפשוט הוא, כמפורש במג"א (סי' ש"מ סק"ז) דהקשה על הא דמקבץ דבילה כעגול דחייב משום תולדה דמעמר (ועיין ברמב"ם פכ"א מהל' שבת הל"א ושו"ע סי' ש"מ) דלמה לא יתחייב המקבץ דבילה משום זונה כמו מגבן ותיירך דלא מקרי זונה אלא כשמכוון ליפותו ולהשוותו עי"ש, א"כ בנידון שלנו אין כאן שום חשש זונה, ועוד דהלל לעשות קרח בשבת אינו מותר אלא אם לריך לו הקרח באותו שבת דלכאין ללורך מחר אסור בפשיטות מטעמא דמכין משבת לחול, ואם כן אין כאן צנין כלל דכל צנין העומד לסתור ציוס השבת אין שם צנין עליו כמפורש היטב בשו"ע הרב (סי' ש"ג סעי' כ"א), ועיין בפרי" (שבת ל"ה), ובחשו"ב אר ילחק (או"ח סי' י"ג), ובשו"ת מהרש"ם (ח"ג סי' של"ד) ועיין גם מה שכ' המהרש"ם על חשו"ח"ם (או"ח סי' פ"ט). ומה שאוסר הבעל ספר התרומות העמדת הפשעידא אלא האש כדי שימס הגם ששם ג"כ אח"כ יחזור ויקפא מעלמו, זה אינו כלל בגדר קשיא דשם בפשעידא זה עצמו ולעצמו חוזר וזוהי הוי כבר קיימא ושפיר מוצן טעמו של בעל התרומות, אבל הקפאת מים ע"י המקרר הוי נגד עצמו של מים ומאחר שהוא נגד עצמו ולא ישאר כן אלא יהי נמס למים הוי אינו קיימא ומותר, ובמקום אחר הבאתי עוד דברי גדולי עולם שס"ל כהשו"ע הרב הל"ל. כ"ז כחצתי בדין משום איסור זונה במים שמניחים במקרר ציוס השבת שיקפאו לקרח.

ד) וחיידוש דבר מלאתי באז נדברו (ח"ג סי' ח') שמאריך להתיר להחזיר מרק של דגים למקרר כדי שיקפאו וזוהי שפיר כוון להלכה אבל באמצע דבריו כ' וז"ל: אבל לעשות ממים קרח סתמא אין זה לורך ויש להחמיר ע"כ, וחוזר וכופל הוראתו (שם בח"ג סוס"י כ"ג), רק מתיר לכתחילה ליתן גלידה שנימס קצת לתוך הפריזער כדי שיקרש יותר ואין זוהי משום נולד. הנה כמה שמתיר ליתן גלידה שנימס קצת לפריזער יפה כוון, אולם מה שאוסר ליתן מים לתוך המקרר, במחכת"ה לא עיין זוהי ככל הלורך ואגב שיטפ"י כתב אלו הדברים להחמיר, ובאמת הוא היתר גמור כמו שביארתי

בספרי. ומה שכ' שצ"ל ח"ו סי' ל"ד אוסר עשיית קרח משום זונה, הנה הל"א ח"ו לא ראיתי אולם בעקד ספרים אחד מלאתי בל"א (ח"ח סי' י"ב) שמתיר בפשיטות וכמעט על יסודות שביארתי אני בספרי ובתוספות ביאור שהוספתי ממה שנשכח מלבי בטעות ולא נדפס בספרי ח"צ כאשר יעדתי מעיקרא לכחוצ גם להתיר משום זונה, כנ"ל. ושם (בח"ח) כ' שמה שאוסר עשיית קרח לבן בח"ו סי' ל"ד הוא ענין אחר לגמרי ואינו דומה כלל לנתינת מים למקרר לעשות קרח ללנן המשקה ללורך שבת עי"ש, ומאחר שאין לי הל"א ח"ו א"א לי לדון איך נתחלף לו להרב בעל אז נדברו קרח בקרח, אבל הא לך שאין לו שום סמך מהל"א לאסור דהוא בעלמו מתיר (בח"ח). הנה באז נדברו (ח"ג סי' כ"ג) השואל מזכיר צענין זה את חשו" חלקת יעקב (ח"ג סי' ק"ג) ועיינתי שם ונהנתי מאוד שבקי"ור נמרץ נכתב בדברי כל הכחוצ שם באריכות יותר ומשום זונה מתיר לכתחילה רק משום נולד אינו מתיר לכתחילה רק ללורך כמו שכ' הרמ"א והארכתי בזה בספרי צ"מ (בח"צ הל"ל) ומאחר שבצוה"ת נקודה אחת לא עלה על דעת הגאון בעל חלק"י כאשר ביארתי הדק היטב בספרי ח"צ אין ספק שהדין כדברי ומותר לכתחילה, ובאמת בל"א (ח"ח סי' י"ב) שהזכיר גם כן אותה נקודה בלא ראייה שכאן המקרר עושה הנוול, והמקרר צמשך עבודתו הרבה פוסק ועוצד פוסק ועוצד גם להבעל תרומות שרי והל"א לא הביא ראייה לדבריו כמו שהבאתי אני ראייה משבת (מ"ז) ואפשר שבל"א (ח"ו סי' ל"ד) מביא ראיות אחרות, אבל עכ"פ מאחר שעלה על דעתו חילוק ברור זה, מתיר ג"כ, א"כ אין. בדברי החלק"י שום יסוד אפילו להחמיר מאחר שלא דן על נקודה הזו והי' בהעלמה ממנו באותה שעה (ועיין בחלק"י ח"צ סי' ל"ח). וכן מלאתי צנועס (ח"צ עמוד ע"ד) בשם הגר"א העניקין שעל עשיית הקרח במקרר כ' דלית דין לריך בושש דמותר. וכ"כ בהמסלה (אייר תרל"ז), שוב הראו לי בעיתון החורני פרדס (שנת תרל"ד ח"ח חוברת ג' סי' י"ד) חשו" הגאון הגדול שמחה זעליג זל"ל מו"ל דבריסק בזמנו של הגר"ח זאק"ל, ודעתו שם בפשיטות להתיר הקפאת מים במקרר והעלה בכח תורתו דאין כאן חשש נולד ולא זונה, נולד אין כאן כיון דהוא "ממילא" ולא צידים (וזה כדברינו בספרי צ"מ ח"צ הל"ל) וזונה אין כאן לפי שאינו עושה מעשה צידים אלא גרמא בעלמא [וזה קשה ממגבן גבינה דחייב

מותרים ליקח לצורך אכילה (אות טו). — י' ישראל תקע התקע בשקע ונדלק המקרר ונתקרו המאכלים פשיטא שמוותרים לאחרים (אות טז). — יא' ואם אלמלא לא הי' מחבר המקרר להעלקטרי היו המאכלים נפסדים ג"כ המאכלים מותרים (אות טז). — יב' בארץ ישראל שכח העלקטרי הוא נוצר בשבת ע"י מחללי שבת אם שרי להשתמש במקרר בשבת בכלל (אות יז). — יג' יש מתירין לפתוח דלת המקרר גם כשהמאטאר שובת (אות יז). — יד' העיקר להחמיר שלא לפתוח המקרר אלא בשעה שהמאטאר פועל (אות יז). — טו' אסור להגדיל או להקטין כח המקרר ע"י הטערמאסטאט (סי' ז אות יט). — טז' יש מקרר הפועל תמיד בלא הפסק מקרר כזה טוב מאוד לשבת (אות יט). — טז"א' אם שרי ליקח קרח מהמקרר בשבת (סי' ת אות כא). — יז' שכחו להסיר מער"ש הפנס (באלב) המאור שבמקרר וכל הסעודה במקרר כדת מה לעשות (סי' ט אות א). — יח' לפתוח המקרר בכה"ג ע"י עכו"ם (סי' ט אות א). — יט' יותר טוב בכה"ג שהגוי יוציא התקע מהשקע בשעה שהמקרר שובת (אות ב). — כ' חלילה שישראל יפתח הפתח כלאחר יד או שיוציא התקע מהשקע אפילו כלאחר יד לא גם אם המאטאר שובת (סי' י אות ג). — כא' פתח ישראל המקרר ונדלק הפנס כי בטעות שכחו להסיר הפנס מער"ש מה יעשו (אות ג). — כב' שכחו הפנס בהמקרר וא"א למצוא נכרי איך יעשה ע"י קטן (אות ד). — כג' ואם א"א למצוא לא נכרי ולא קטן איך יעשו כשכל סעודתם במקרר ואיכא חולה וכיצי"ב בבית (אות ה). — כג"א' להכניס מים במקרר בשבת כדי שיקפו יהי' לקרח (סי' יא אות א). — כד' לערב ולטרוף בשבת חומרי הגלידה אסור אבל אם נעשה הכל מער"ש מותר להכניסו בשבת למקרר כדי להקפואו (סי' יא אות ב). — כה' גלידה שנימס קצת בשבת מותר להכניסה במקרר (שם אות ד). — כו' מרק של דגים מותר להחזיר למקרר כדי שיקפאו (שם אות ד). — כז' לעשות קרח (אייו) ממים במקרר שרי (שם אות ד).

פירות הנושרין לחידושא:

א' באיזה אופן נקרא פסק"ר (סי' ד אות ו). — ב' פס"ר במלאכה דרבנן (סי' ה אות ז). — ג' פס"ר דלא ניתא ליה (סי' ה אות ח, וסי' ו' אות יג). — ד' ביאור נכון בשיטת הרשב"א התמוהים דפס"ר ועושה דבר היתר עמו דמותר (סי' ה אות י). — ה' פס"ר דלא ניתא ליה ואינו ניכר תומ"י אלא לאח"כ (סי' ו אות יח).

סימן יב

נשאלתי תנור עלקטרי נכבה ביום השבת והתבשיל שהי' על התנור עדיין חם ביותר אם שרי לו לילך עמו ולהניחו על תנור

וגם בחלקי"י ח"ג סי' קי"ג כ"כ וגם עליו קשה ול"ת] ועוד לפי שאינו דבר של קיימא ואין צו משום צונה עי"ש וזה ג"כ כדברינו בעזרי"ת.

ואחרי כתבי כל חלה מלאחי לאחד מצעלי הוראה הגדולים ביותר מפורסם ומוצהק בדורו הגאון בעל מהרש"ג (ח"צ סי' ק"ג) שמחיר הדבר כ"כ צפישות שכמעט אינו מטריח להביא שום ראייה לדבריו וז"ל: וא"כ גם כאן הרי אינו עושה הקרח בידים אלא עושה פעולה שיתקרה האוויר והאוויר הקר עושה הקרח, וא"כ כמו דהתם מותר לחמם האוויר כדי שהאוויר החם יפטר השלג והדבר ה"נ מותר לקרר האוויר כדי שהאוויר קר יקפיא את המים ויתכווה ממנו קרח. הרי פשוט לו ציורו גמור דשרי לעשות קרח בשבת ויו"ט, וכן הוא להלכה ולמעשה. אח"כ ראייתי צספר ששכ"ה (פ"ז אות ז') שבי' וז"ל: אין ליתן מים בתא ההקפאה (פריזער) של מקרר עלקטרי בשבת וציו"ט חבל גלידה מוכנה מותר ליתן צו עכ"ל. ומקורו משו"ת ל"א ח"י סי' ל"ד עי"ש וצמכ"ח טעם בדבר דהלא כבר הבאתי (לעיל) דה"ל צעלמו (צח"ח) כתב שלא הי' בוונתו על נתינת מים במקרר עלקטרי דזה מותר עי"ש, ועיין צנועס (ח"ג עמוד מ"ח) צסס ה"ל להחזיר. א"כ אין מקורו נאמן, ושרי. ועיין צחשו' מנח"י (ח"ג סי' כ"ג) וצחשו' שצט הלוי ח"א סי' קי"ט וח"ג סי' נ"כ וצחשו' לכורות נתן (ח"א סי' י"ז וי"ט).

פירות הנושרין להלכה:

א' הבערת אור עלקטרי בשבת אסור מה"ת (סי' ד אות ד). — ב' כח עלקטרי בלא אור אינו אלא מדרבנן (אות ה). — ג' פתיחת המקרר לצורך חולה או קטן הבוכה יש להחזיר גם כשאין המאטאר עובד עבודתו (סי' ו' אות יג). — ד' להניח דבר מה לחצוץ בין הפתח באופן שכל יום השבת יהי' איר נכנס ויוצא והמאטאר יעשה מלאכתו בכה"ג שרי לפתוח הדלת לכתחילה בשבת (אות יד). — ה' הגוי יפתח או הקטן יפתח לצורך עצמו ושוב יכול הגדול ליקח מהמקרר מה שרוצה (אות יד). — ו' לצורך חולה או ילד בוכה שרי לפתוח המקרר בכל אופן ביד שמאל או ע"י קטן (אות יד). — ז' מקרר שיש לו מנורת עלקטרי מבחוץ וכשהמאטאר פועל אז דולק וכשהמאטאר שובת אז האור נכבה, מקרר כזה לא יהי' נמצא בבית ישראל כי אסור להשתמש בו בשבת בכל אופן שיהי' (אות יד). — ח' ואם במלונות או בשיבות יש מקרר גדול מאוד הפועל באופן זה ע"י מנורה מבחוץ בע"כ מוכרחים לערוך שעון לצורך המקרר שהשעון ידליק והשעון יכבה המנורת המקרר (אות יד). — ט' פתח המקרר באיסור, המאכלים